

Protestantizem, reformacija

- versko, politično in kulturno gibanje v 16.st. v zahodni Evropi
 - neposreden povod za začetek reformacije je bila graditev razkošne cerkve sv. Petra v Rimu, ker je papež v zvezi s tem razglasil prodajo odpustkov, s katerimi so duhovniki vernikom odpuščali grehe v zameno za plačilo.
 - to gibanje je povzročilo razkol v Cerkvi: -sever: protestanti
-jug: katoliki
 - začetki: proti napakam Cerkve je prvi nastopil nemški duhovnik Martin Luther, ki je v Wittenbergu leta 1517 objavil 95 tez ali zahtev in protestiral proti takratnim razmeram v Cerkvi
 - zahteve: - razumevanje Svetega pisma v vernikovem jeziku (katoličani so opravičevali s poslikavo cerkva – da bi si ljudje predstavljali
- v cerkvah poslikave niso potrebne – vernik naj si sporočilo predstavlja sam
- izpostavljajo obrede, ne pa darovanje
- odprava celibata
- nepriznavanje papeža za verskega poglavarja
- revna Cerkev – proti prodaji odpustkov
- odprava samostanov, čaščenja svetnikov, romanj, razkošja
- zahteva po neposrednem vernikovem stiku z verskimi resnicami (osnova je Biblija)
- branje, poslušanje in petje verskih besedil v razumljivem materinem jeziku – prevodi Svetega pisma (spodbuda za razvoj nacionalnih književnosti, tudi slovenske)
-

Reformacija na slovenskem

- Razmere: -slab družbeni, politični in kulturni položaj (popolnoma brezpraven kmečki sloj – odirata ga plemstvo in Cerkev, nasprotuje mu meščanstvo
-razkosanost na posamezne pokrajine – Koroška, Štajerska, Kranjska – pokrajinska zavest
-podrejenost tujcem – zavest o slovenski skupnosti se ni mogla razviti
-uradni jezik je nemščina
-slabe letine, kuga, lakota, turški vpadi
-kmečki upori (1515, 1572/73)
- ugodne razmere za protestantske ideje (vsi sloji – različna pričakovanja):
-fevdalci: razdelitev cerkvenih posesti
-meščani: potrditev svoje neodvisnosti
-kmetje: podpora v kmečkih uporih in opora zoper turško nevarnost
- ideje so prinesli redki študentje, trgovci, rudarji, ki so bivali na tujem – tržaški škof Bonomo sezname z njimi Trubarja
- začetki reformacije 1520, vrh 1570, 1600 upad – protireformacija
- kulturni pomen: -izid prvih dveh slovenskih knjig – knjižni jezik, knjižna tradicija
-uporaba slovenskega jezika pri cerkvenem obredju
-ustanovljena prva tiskarna J. Mandelca v Ljubljani
-prevod Biblije

- prva slovnica slovenskega jezika
- ustanovljena prva stanovska knjižnica v Ljubljani (utemeljitelj Trubar)
- stanovske šole

-značilnosti protestantske književnosti:

- neumetniška, poučna, praktično uporabna za potrebe Cerkve
- večinoma ni izvirna (prevodi iz Svetega pisma, katekizmov, pridig, cerkvenih pesmi...); izvirnejše nekatere pesmi, uvodi v knjige
- umetniški književnosti bližja besedila: predelave in priredbe prevodnih besedil (zgodb, pesmi)

Protestantski pisci: -Primož Trubar (Rašica): -Abecednik in Katekizem (1550)

- Ta evangeli svetega Matevža
- Ta prvi dejl tiga Noviga testamenta
- En regišter...ena kratka postila (o zidavi cerkva)
- Ta celi katekizmus, eni psalmi inu...pejsni
- Tri duhovske pejsni (Te cerkve božje...tožba inu molitev)

-Sebastijan Krelj (Vipava): -Otročja biblija (katekizem, 1566)

- postila slovenska (razlaga evangelijev, 1567)

Jezik: (reformiral Trubarjev črkopis)

- dosledno razlikoval šumnike in sičnike
- ločil glasova u in v
- označeval mehka nj, lj
- se izogibal narečnim izrazom in germanizmov
- loči predlog od prvotne besede
- vplival na Dalmatina in Bohoriča

-Adam Bohorič (Brestanica): -prva slovenska slovnica zimske urice (areticae horulae). Posneta je bila po latinski slovnici Melanehtona – prvi znanstveni obstoj slovenskega jezika v knjigi, čeprav ne odkriva zakonitosti slovenskega jezika
→latinski predgovor z domoljubno mislijo – uzakonitev Trubarjevega črkopisa s Kreljevimi popravki (v romantiki dobi ime Bohorčica)
-slovar – prvič sistemsko zbran slovenski besedni zaklad – H. Megiser (štirijezični slovar)

-Jurij Dalmatin (Krško): -prevod Biblije (1584, Wittenberg – 1500 izvodov)

- velik kulturni pomen: -širjenje verskih resnic v razumljivem jeziku; slovenščini
- dokaz, da je slovenski jezik izrazno prav tako bogat kot drugi jeziki (da to ni barbarski jezik), saj se da vanj prevesti tako zahtevno besedilo, kot je Sveto pismo

-pri prevodu se je naslanjal na Trubarjev
knjižnji jezki in upošteval Kreljeve reforme
-protireformatorji je niso sežgali, prvi katoliški
prevod nastal 200 let kasneje

Primož Trubar,

**Tri duhovske pejsni – Te cerkve božje zuper nje sovražnike
tožba inu molitev**

-tema:tožba, molitev, nagovor Boga – protestantske ideje

1. Zakaj Trubar nagovarja Boga?

-ker hoče od njega odgovor, zakaj nekateri zatirajo njegovo lastno Cerkev

2. Razberi, kako Trubar razkriva protestantski nauk po posameznih kiticah.

-1. kitica: nagovarja Boga (sprašuje se, zakaj nekateri zatirajo njegovo lastno Cerkev)

-2. kitica: kako ga častijo (Boga prosi za pomoč, ker vanj verujejo)

-3. kitica: kako katoliki gledajo na njih (pritožuje se, zakaj jih nihče ne mara)

-4. kitica: odnos protestantov do oblasti (očitajo nam, da učimo napačno vero)

-5. kitica: kako jih preganjajo (»tirani« jih preganjajo, vse verne duhovnike imajo za grešnike)

-6. kitica: če je lahko Izraelcem pomagal, lahko tudi njim, pričakujejo njegovo pomoč (obrača se na Boga in si želi njegove pomoči)

-7 kitica: prosi Boga za pomoč

-8. kitica: še vedno ga nameravajo hvaliti in ostati pri svojih načelih (obljublja mu, da bodo hvalili Boga in bodo pošteni)
